

การจัดทีมงานและการใช้ผู้ประกอบวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานกับเด็กผู้เสียหาย^๑

สรรพสิทธิ์ คุ่มพประพันธ์

แนวคิดของทีมสหวิชาชีพ

การทำงานแบบทีมสหวิชาชีพมีแนวคิดจากการที่บุคลากร ผู้ประกอบวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง โดยลำพังไม่อาจให้บริการอย่างครบวงจร และผู้รับบริการไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากบริการนั้นๆ เนื่องจากมีหลายกรณีที่จำเป็นต้องอาศัยผู้ประกอบวิชาชีพหลายสาขาร่วมกันให้บริการ

ความหมาย

“ทีมสหวิชาชีพ” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ มีทักษะและความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกันมาทำงานร่วมกันเพื่อบำบัดทุกข์ร่วมกัน อย่างมีระบบและเป็นกระบวนการ โดยอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันในการปฏิบัติงาน โดยจะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่องในการประเมินสภาพการณ์ของปัญหา และมีความรับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ

รูปแบบของการทำงานแบบสหวิชาชีพ

สามารถแบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบตามลักษณะของการปฏิบัติงานคือ

๑. **Interdisciplinary** คือการประสานความร่วมมือจากหลายสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการส่งต่อข้อมูล และประสานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้ในการดำเนินงานในกระบวนการต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการประชุมกัน
๒. **Multidisciplinary** การทำงานแบบบูรณาการหรือการประชุมทีมสหวิชาชีพ เป็นการทำงานที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในกรณีนั้นๆ มาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อระดมความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการช่วยเหลือร่วมกัน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ทักษะและความสามารถพิเศษของแต่ละสาขาวิชาชีพ

ในการทำงานช่วยเหลือเด็กผู้เสียหายเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเพราะนอกจากตัวผู้เสียหายจะได้รับผลกระทบที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนเช่นอาการบาดเจ็บทางกายหรือความเสียหายที่ต้องใช้การตรวจประเมิน เช่น ความเสียหายทางจิต ซึ่งทั้งสองกรณีต้องให้การบำบัดฟื้นฟูโดยบุคลากรทางการแพทย์แล้ว ยังต้องมีการดำเนินการทางกฎหมายหรือทางสังคมสงเคราะห์เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

การประชุมทีมสหวิชาชีพ โดยปกติมีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการตีความ ตรวจตรา หรือตรวจสอบสถานะความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัว เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ยืนยันข้อเท็จจริง คำนึงถึงสวัสดิภาพเด็ก บำบัดฟื้นฟูเด็ก คืบคลานสู่สังคม และ

^๑ แก้ไขเพิ่มเติม ๒๓ เมษายน ๒๕๖๔ สำหรับใช้เป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

สร้างเงื่อนไขที่จะเกิดกระบวนการป้องกันในทุกระดับสำหรับเด็ก ดังนั้นการนัดประชุมทีมในแต่ละครั้ง จำเป็นจะต้องมีการกำหนดประเด็นประชุมทีมที่ชัดเจนว่าอยู่ในส่วนการปฏิบัติหน้าที่ส่วนใด

โดยเฉพาะกรณีการหาข้อเท็จจริงจำเป็นจะต้องนำข้อเท็จจริงและหลักฐานพยานที่จะใช้ ยืนยันข้อเท็จจริงเข้ามาแลกเปลี่ยนแบ่งปันกับผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เป็นผู้ร่วมประชุม

ในขั้นของการประเมินสภาวะเด็กและครอบครัวจำเป็นต้องใช้หลักฐานข้อเท็จจริงที่แต่ละ วิชาชีพมีความรู้ ความเข้าใจตามหลักวิชาชีพของตนมานำเสนอและอ้างอิงต่อที่ประชุม การนำเสนอ และการกล่าวอ้างอิงนั้น แม้ว่าจะขัดต่อความรู้สึกและความเชื่อของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้ร่วมประชุม ก็จะต้องยอมรับฟัง เพราะเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่มีหลักฐานยืนยันและอ้างอิงหลักวิชาชีพ ทั้งนี้ การประชุมจะต้องชัดเจนว่าขณะนี้อยู่ในขั้นตอนใด และก่อนเริ่มการประชุมควรจะมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนของแต่ละกรณี ซึ่งการประชุม ๑ ครั้งอาจจะมีการพิจารณาหลายกรณีหลายคดี รวมถึงขั้นตอนและประเด็นของการประชุมอาจจะมีขั้นตอนและประเด็นที่แตกต่างกัน มีความซับซ้อน ทางดีไม่เท่ากัน ดังนั้นประเด็นในการประชุมจึงไม่ใช่แบบเดียวกัน

- คนที่เข้าร่วมทีมมีความเต็มใจทำงานร่วมกับคนอื่นๆ ในทีม และทุกคนมีเป้าหมาย เดียวกันคือเป้าหมายของทีม^๒
- การทำงานแบบทีมสหวิชาชีพต้องอาศัยหลักวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึง ข้อเท็จจริง การวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาและการแสดงความคิดเห็นตามหลักวิชาชีพใน ส่วนที่ตนเองศึกษามา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องรวบรวมข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบค้นโดย ผู้ประกอบวิชาชีพทุกแขนงที่อยู่ร่วมทีมและไม่สามารถใช้ความรู้สึกส่วนบุคคลหรือความ เชื่อและความคิดเห็นที่ไม่มีหลักวิชาการอ้างอิง เช่น การประเมินว่าสาเหตุที่ผู้ปกครองนำ เด็กไปส่งให้ผู้ค้ำมนุษย์ เพราะต้องการนำเงินไปชำระหนี้การพนัน หากจะคืนตัวเด็กให้ ผู้ปกครองจำเป็นต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนว่าผู้ปกครองเลิกเล่นการพนันหรือยัง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กถูกฟื้นฟูจนเป็นความสัมพันธ์ที่มั่นคง แน่นแฟ้นหรือยัง แต่มิใช่การคืนเพราะผู้ปกครองให้สัญญาว่าจะไม่ประพฤติตนเช่นนั้นอีก
- มีการกำหนดหน้าที่และวิธีการของแต่ละคนไว้ชัดเจนและเปิดโอกาสให้คนที่มีความถนัด พิเศษ ในการตัดสินใจกระบวนการทำงานนอกจากหน้าที่ของตนเพื่อเสริมให้งานของทีมมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^๓

สิ่งที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งคือการเปิดโอกาสให้ทุกคนในทีมสามารถแสดงศักยภาพ ความสามารถของตนไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา การแสดงความคิดเห็น และมีการ รับฟังจากผู้ร่วมทีมคนอื่นๆ หากจะมีการโต้แย้งก็ได้ด้วยหลักทางวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีการ หยิบยกข้อเท็จจริงมายืนยันประกอบความเห็นนั้นๆ

การวางแผนงานร่วมกันกับการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลจำเป็นต้อง คำนึงถึงความรู้ ความสามารถเฉพาะวิชาชีพของแต่ละบุคคลในทีม และคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่สุดคือ ผู้นำทีมหรือผู้ดำเนินการประชุมต้องสามารถสรุปประเด็นการประชุมที่ชัดเจน มีความสามารถ ดำเนินการประชุมได้อย่างต่อเนื่องกลมกลืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกคนในที่

^๒ จิราภา ชมชื่นจิตต์., การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ.

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒.

ประชุม และคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความเห็นที่แตกต่างกัน โดยใช้หลักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องและข้อเท็จจริงที่มี เพื่อชี้ขาดแต่ไม่ใช้การชี้ขาดในลักษณะการของใช้อำนาจ แต่เป็นหลักการชี้ขาดโดยหลักวิชาการและเหตุผลตามหลักข้อเท็จจริงทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเห็นพ้องและยอมรับในที่สุด

หากเป็นกรณีที่ผู้เข้าร่วมประชุมใช้อารมณ์ ความคิด ความเชื่อส่วนบุคคล ในการนำเสนอต่อที่ประชุม ต้องสามารถควบคุมให้ผู้นั้นนำเสนออ้างอิงตามหลักวิชาการและหลักข้อเท็จจริงได้

ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมประชุมไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ และยังขัดขึ้นที่จะร่วมประชุมโดยมิได้ใช้หลักวิชาชีพและเหตุผลตามข้อเท็จจริง ในการแลกเปลี่ยนถกเถียงหรืออภิปรายกับผู้อื่น ผู้นำการประชุมต้องเชิญบุคคลนั้นออกจากการประชุมชั่วคราวจนกว่าจะมีความพร้อมที่จะกลับเข้ามาในที่ประชุมใหม่ ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยของการประชุม ให้การประชุมดำเนินไปได้ แม้ว่าจะมีผู้เข้าร่วมประชุมบางคนมีปัญหาก็ตาม

- ทุกคนในทีมรู้ภาพรวม ทราบระบบและกระบวนการวิธีการทำงาน รับผิดชอบของตนและสมาชิกอื่นในทีม^๕

การที่ผู้นำจะประสบความสำเร็จในการผลักดันทีมได้นั้น ผู้นำต้องมีทัศนคติที่เน้นคุณค่าของสมาชิกในทีมปราศจากอคติ ไม่ลำเอียงเข้าข้างผู้ใด ไม่ปกป้องผู้บ่อนทำลายทีม และไม่คิดว่าผลงานของกลุ่มคือผลงานของตนเองเพียงผู้เดียว มีบทบาทของผู้นำในแง่ความอดทนอดกลั้น ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความเอาใจใส่ทุกข์สุขของคนในทีม ความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจและยุติปัญหา ความฉะฉานในการแก้ปัญหา ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์จึงมีความสำคัญสำหรับประสิทธิภาพของทีม

การทำงานแบบสหวิชาชีพ^๕

เมื่อพิจารณาจากหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กกรณีที่เป็นผู้เสียหาย (ขณะนี้ยังไม่ได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองเด็ก)

กฎหมายไทยปัจจุบันวางน้ำหนักการสืบสวนสอบสวนกรณีเด็กถูกระงับการกระทำทารุณกรรมให้อยู่ในความดูแลของนักกฎหมายโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ^๖ โดยมีจุดประสงค์หลักที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษทางอาญา^๗ ซึ่งไม่มีบทบาทในการคุ้มครองดูแล บำบัดฟื้นฟูหรือส่งตัวเด็กผู้เสียหายคืนสู่สังคม ตามหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ข้อ ๑๙ และ ข้อ ๓๙ ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาจะได้รับจึงเป็นเพียงข้อเท็จจริงที่ชี้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น^๘ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนจึงกลายเป็นวิชาชีพหลักที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ โดยมีแพทย์นิติเวชเป็นผู้สนับสนุนค้นหาข้อเท็จจริงที่ระบุถึงความเสียหายทางร่างกายของเด็กและสาเหตุที่ก่อความเสียหายนั้น

^๕ สรรพสิทธิ์ คุम्พ์ประพันธ์. การทำงานในสหวิชาชีพ. เอกสารประกอบการทำงานของทีมสหวิชาชีพ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

^๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐, ๑๒๑

^๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑

^๘ เพิ่งอ้าง

หากศึกษาการทำงานของศาลอาญาที่ประเทศแคนาดา^๙ จะพบว่าข้อเท็จจริงที่ศาลจะต้องรับรู้มี ๘ ประการ คือ

๑. การประเมินสภาวะเด็กทุกด้าน
๒. ผลกระทบของการกระทำที่มีต่อเด็ก
๓. ประวัติเด็กด้านสวัสดิภาพ (ประเทศไทยไม่มีการบันทึก)
๔. การประเมินสภาวะจิตใจ สังคมทุกด้านเกี่ยวกับครอบครัว
๕. ประเมินสภาวะใดๆ เกี่ยวกับผู้กระทำผิด
๖. ผลกระทบของการกระทำผิดที่มีต่อครอบครัว
๗. ผลกระทบของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลที่มีต่อเด็กและครอบครัว
๘. แผนการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมซึ่งสามารถให้บริการ

ข้อเท็จจริงทั้ง ๘ ประการนี้เห็นได้ชัดเจนว่าเกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง การบำบัดฟื้นฟู และการคืนสู่สังคมของเด็ก โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องทำงานใกล้ชิดกับนักกฎหมายอื่นๆ โดยเฉพาะพนักงานอัยการ^{๑๐} และผู้ประกอบวิชาชีพสาขาการแพทย์ และสังคมสงเคราะห์ เพราะข้อเท็จจริงเหล่านี้จะได้จากการทำงานแบบสหวิชาชีพใช้กฎหมายเป็นตัวหลัก และมีผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ มาให้ข้อมูลสนับสนุน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องเริ่มต้นจากกระบวนการทำงานแบบสหวิชาชีพ และขั้นตอนซึ่งมีอยู่ ๕ ขั้นตอนดังหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ ๑๙ และ ๓๙ กล่าวคือ

๑. กระบวนการค้นหาความจริงการสืบเสาะพินิจหรือการสืบสวนสอบสวน
๒. กระบวนการคุ้มครองป้องกันหรือการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า
๓. กระบวนการให้บริการแก่เด็กและครอบครัว ด้วยมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางการบริหาร มาตรการทางสังคมและมาตรการทางการศึกษา รวมถึงการบำบัดฟื้นฟูเยียวยาเด็กและฟื้นฟูสภาพครอบครัว (The Child treatment and family Treatment)
๔. กระบวนการส่งเด็กคืนสู่สังคม การคืนเด็กสู่สังคม (Social Reintegration) หมายถึง การคืนเด็กสู่สังคมแวดล้อมทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ซึ่งก่อนคืนเด็กสู่สังคม พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องมั่นใจว่าสังคมแวดล้อมที่เด็กจะกลับไปอยู่นั้น มีหลักประกัน ๒ ประการคือ ก) เด็กจะต้องปลอดภัยและเป็นสภาพแวดล้อมที่สามารถอุปการะเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ข) การควบคุมการจัดปัจจัยเสี่ยง (Secondary Prevention) มีมาตรการในการป้องกันด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงภายในครอบครัวและชุมชน

กระบวนการแรก จะเริ่มต้นจากการพบความผิดปกติที่น่าสงสัยว่าจะเกิดการกระทำทารุณกรรมเด็ก เช่น สุขภาพจิต สุขภาพกายที่ผิดปกติ พัฒนาการตามวัยที่ผิดปกติ บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ผิดปกติ บุคคลที่พบความผิดปกติเหล่านี้ก่อนมักจะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพด้านการศึกษา

^๙ Child Abuse Protocol : An Investigative Procedure to Coordinate Response in the Regional Municipality of Ottawa-Carleton, 1989, Page 43

^{๑๐} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒

สังคมสงเคราะห์และการแพทย์ ซึ่งผ่านการอบรมให้รู้จักสังเกตความผิดปกติดังกล่าว แล้วเริ่มต้นกระบวนการค้นหาความจริง โดยเริ่มต้นจากการค้นหาความเสียหายที่ร่างกายของเด็กโดยแพทย์หรือกุมารแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจร่างกาย เพื่อหาบาดแผล กระดูกหัก ความบอบช้ำเสียหายของอวัยวะภายใน ตรวจการติดเชื้อโดยเฉพาะการติดเชื้อจากเพศสัมพันธ์ และการตรวจสอบการตั้งครรภ์ กรณีที่มีการกระทำชำเราหรือข่มขืนกระทำชำเรา เมื่อสรุปได้ว่ามีความเสียหายเพราะเด็กถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ หากไม่สามารถหาร่องรอยความเสียหายทางร่างกายที่ก่อให้เกิดความผิดปกติข้างต้นจะต้องส่งต่อไปให้หน่วยจิตเวชเด็กหรือวัยรุ่นเพื่อให้จิตแพทย์ นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ค้นหาความผิดปกติด้านสุขภาพจิต พัฒนาการตามวัยที่ผิดปกติ บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ผิดปกติซึ่งสามารถระบุได้ว่าเป็นผลอันเกิดจากการถูกกระทำทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบหรือไม่

หน่วยจิตเวชเด็กหรือวัยรุ่นปกติจะมีผู้ประกอบวิชาชีพ ๓ อาชีพ คือ จิตแพทย์เด็ก นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ที่ซักถามเด็ก ทำกิจกรรม ฝ่าสังเกต รวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเด็กรายนี้ ทั้งนี้เพื่อค้นหาอาการหรือกลุ่มอาการที่ผิดปกติทางจิตประสาท วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดอาการหรือกลุ่มอาการที่ผิดปกติดังกล่าวให้ละเอียด (ซึ่งเป็นผลจากการถูกกระทำ) ค้นหาว่าเด็กถูกกระทำอย่างไร ใครเป็นผู้กระทำ ค้นหาสัมพันธภาพระหว่างเด็กกับผู้กระทำ ค้นหาความสัมพันธ์ภาพระหว่างเด็กกับบุคคลแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหาสาเหตุว่าทำไมบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถคุ้มครองให้เด็กปลอดภัยหรือเป็นผู้กระทำเด็กเสียเอง

กระบวนการที่สอง จะเริ่มต้นทันทีที่พบว่าเด็กได้รับความเสียหายจากบุคคลภายในครอบครัว หรือผู้มีอิทธิพลต่อบุคคลในครอบครัว โดยเด็กจะต้องอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยจากการถูกกระทำซ้ำได้แก่ สถานแรกรับหรือบ้านพักฉุกเฉิน โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์ ครอบครัวทดแทน หรือแม้แต่ครอบครัวเดิมหากสามารถกำหนดหลักประกันความปลอดภัยให้แก่เด็ก เช่น ในประเทศอังกฤษ นักสังคมสงเคราะห์สามารถเข้าไปอยู่อาศัยร่วมกับครอบครัวของเด็ก และจัดระบบเพื่อคุ้มครองเด็กเป็นต้น ขณะเดียวกันจะต้องดูแลเด็กคนอื่นๆ ที่ตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมเดียวกันอาจเป็นพี่หรือน้องของเด็กหรือเด็กอื่นๆ ที่อยู่ในปัจจัยเสี่ยง การแยกเด็กออกจากครอบครัวหรือการแทรกแซงครอบครัวกรณีนี้ต้องมีผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมายเข้ามาช่วยดำเนินการ เพราะอาจต้องดำเนินการทางคดีความ ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง(เกี่ยวกับอำนาจการปกครองหรือการแยกเด็ก) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพรวมทั้งดำเนินคดีอาญาเพื่อควบคุมมิให้ผู้กระทำสามารถกระทำซ้ำต่อเด็กคนใดคนหนึ่งหรือสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ ตามเงื่อนไขและเงื่อนไขเวลาที่กฎหมายกำหนด

ขณะเดียวกันก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว หรืออนาคตของเด็ก จำเป็นต้องเรียกประชุมทีมสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยด้านสังคมสงเคราะห์ (รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่พบความผิดปกติครั้งแรก และนักสังคมสงเคราะห์ที่มีโอกาสเฝ้าสังเกตเด็ก) ด้านการแพทย์และด้านกฎหมาย เพื่อดำเนินการประเมินสภาวะเด็กและครอบครัวก่อน ทั้งนี้เพื่อให้การประเมินสภาวะเด็กและครอบครัวมีพื้นฐานอยู่บนข้อมูลทุกด้านทั้งการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย ซึ่งจะทำให้การแทรกแซงครอบครัวไม่ว่าจะเป็นกระบวนการคุ้มครองเด็ก หรือการป้องกันเด็กเฉพาะหน้า และการบำบัดฟื้นฟู สามารถเชื่อมโยงกับการคืนสู่สังคมของเด็กตามหลักเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทั้งนี้กระบวนการดำเนินการที่กล่าวมา มักต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอคำสั่งบังคับให้ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามเนื่องมาจากผู้ปกครองหรือสมาชิกอื่นในครอบครัวไม่ร่วมมือและต่อต้านการคุ้มครองเด็ก

กระบวนการที่สามคือกระบวนการบำบัดฟื้นฟู จะต้องมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมจากฝ่าย การแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ พยาธิสภาพของเด็กทั้งทางกาย และจิต ทั้งนี้ต้องมีรายละเอียดที่สามารถชี้ให้เห็นว่าอาการแสดง (Sign) อาการแจ้ง (Symptom) หรือกลุ่มอาการ (Syndrome) ว่าเกิดจากมูลเหตุและสาเหตุใดบ้าง รวมทั้งต้องติดตามสืบสาวให้เห็น กระบวนการเกิดอาการหรือกลุ่มอาการดังกล่าวด้วย ทั้งนี้โดยการซักถาม การเฝ้าสังเกต และการทำ บันทึกร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และสามารถกำหนดแนวทางในการบำบัดฟื้นฟู หรือแผนงานในการ บำบัดฟื้นฟู โดยทีมจิตเวชเด็กจะเป็นผู้วางแนวทางประสานกับนักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ที่ อยู่ใกล้ชิดเด็กและครอบครัว เพื่อให้กิจกรรมบำบัดฟื้นฟูสอดคล้องกับแนวทางของทีมจิตเวชเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนักกฎหมายจะช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดแสดงความรับผิดชอบ ด้วยการขอโทษ เด็กอย่างสำนึกผิด จะช่วยให้การบำบัดฟื้นฟูเด็กกระทำได้อย่างรวดเร็วและสัมฤทธิ์ผลโดยง่าย ทั้งนี้ นักจิตวิทยาทางจิตเวชจากหลายประเทศแถลงถึงผลงานวิจัยของตน^{๑๑} ว่าการที่ผู้กระทำความ ผิดสำนึกผิดและช่วยเหลือในการฟื้นฟูเด็ก เด็กผู้เสียหายจะสามารถฟื้นฟูตนเองได้รวดเร็วมาก แผนการ บำบัดฟื้นฟูเด็กปกติจะควบคู่ไปกับแผนการบำบัดฟื้นฟูครอบครัวหรือการคืนสู่สังคมของเด็กด้วย

กระบวนการที่สี่ คือการคืนเด็กสู่สังคมจำเป็นต้องอาศัยทีมสหวิชาชีพดำเนินการ เพราะการ ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ไม่อาจจะ ปฏิบัติได้ตามลำพัง ตัวอย่างเช่น การบำบัดฟื้นฟูครอบครัวจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากสมาชิกใน ครอบครัวไม่ยินยอมร่วมมือจึงต้องอาศัยกลไกกฎหมายช่วยกระตุ้น หากยอมร่วมมือแต่การวินิจฉัย ปัญหาและแผนบำบัดฟื้นฟูของทีมจิตเวชขาดการสนับสนุนจากนักสังคมสงเคราะห์ในด้านข้อมูลใน การติดตามผลการเปลี่ยนแปลง การบำบัดฟื้นฟูครอบครัวก็จะไม่เกิดผล นอกจากนี้หากไม่สามารถ ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็กได้ ต้องหาครอบครัวทดแทนต้องย้ายออกจากชุมชนและ ย้ายโรงเรียน ฝ่ายการแพทย์และสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถกระทำได้โดยปราศจากความช่วยเหลือ จากนักกฎหมาย รวมไปถึงการปกปิดเอกลักษณ์ของเด็กผู้เสียหายเพื่อไม่ให้บุคคลอื่นๆ ทราบว่าเด็ก เคยถูกรังแกมาก่อน^{๑๒}

การป้องกันด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวและชุมชน จะต้องประกอบด้วยกลไกที่ ให้บริการเด็กและครอบครัวตามปกติอย่างใกล้ชิด เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน นักสังคม สงเคราะห์ชุมชน สถานพยาบาล รวมทั้งสถานีตำรวจในบางกรณี เป็นต้น โดยมีเครื่องมือหรือเกณฑ์ วินิจฉัยตรวจวัดการมีปัจจัยเสี่ยงของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับบริการหรือไปให้บริการ จัดระบบการ รับส่งเรื่องหรือการประสานงาน หรือการส่งต่อ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการแจ้งความที่สถานีตำรวจกรณีทำ ร้ายต่อบริวารหว่างสามีภรรยา เจ้าหน้าที่ตำรวจควรตรวจสอบรายละเอียดว่ามีเด็กอยู่ในครอบครัวนี้ หรือไม่ แม้ว่าเด็กจะไม่ถูกทำร้าย แต่ถือว่าได้รับความเสียหายทางจิตใจ (กลัว เครียด กังวล) และมี ปัจจัยเสี่ยงเกิดขึ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจควรส่งเรื่องให้ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ดำเนินการต่อเป็นต้น ซึ่ง อาจต้องมีการบำบัดฟื้นฟูและการสงเคราะห์อื่นๆ ตามมาเพื่อลดปัจจัยเสี่ยง รวมทั้งกลไกทางกฎหมาย ที่จะแทรกแซงด้วย

^{๑๑} 11th International Congress on Child Abuse & Neglect Dublin, Ireland, 1996

^{๑๒} Blackstone's Guide to the Children Act 1989, Jane Bridge, Stuart Bridge & Susan Luke, Backstone Press Limited 1993 Page 31, specific issue orders.

กระบวนการที่กล่าวมาข้างต้นเป็นกระบวนการทำงานในกรณีเด็กถูกกระทำทารุณกรรม ทอดทิ้งละเลย อย่างไรก็ตามยังสามารถใช้กระบวนการนี้กับเด็กผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ทั้งหมดได้ โดยเฉพาะเด็กต่างชาติ

การประชุมของเจ้าหน้าที่จากหลายองค์กรและหลายสาขาวิชาชีพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น การประชุมทีมสหวิชาชีพเริ่มต้นตั้งแต่ในสาขาเดียวกันแต่ต่างวิชาชีพ เช่น ในสายผู้ที่ให้บริการสุขภาพ ได้แก่ แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล ก็จะมีการประชุมเพื่อวางแผนในการทำงานร่วมกัน เช่นเดียวกับการประชุมร่วมกันระหว่างสหวิชาชีพที่มาจากหลายสาขา ซึ่งจะมีผู้ชำนาญการหลายสาขาแตกต่างกันไปทั้งบทบาทและองค์กรที่แตกต่างกัน ดังนั้น ต่างคนต่างก็มีมุมมองที่ต่างกันไป การสังเกตพฤติกรรมของต่างวิชาชีพจะเห็นด้านที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะพิจารณาจากปรากฏการณ์เดียวกัน เช่น นักจิตวิทยาซึ่งมุ่งสังเกตพฤติกรรมที่ผิดปกติจะใช้เกณฑ์วินิจฉัยทางจิตวิทยาเป็นเครื่องมือ ขณะที่นักสังคมสงเคราะห์จะใช้เกณฑ์วินิจฉัยในแง่สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นเครื่องมือ โดยที่นักกฎหมายก็จะใช้เกณฑ์ทางกฎหมายหรือองค์ประกอบของการกระทำความผิดเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัย ดังนั้นพฤติกรรมหนึ่งใดของบุคคลผู้หนึ่งก็อาจมีการวินิจฉัยและวิเคราะห์ได้หลายแบบจึงทำให้การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาประเมินแตกต่างกันไป การสร้างความร่วมมือระหว่างหลายสาขาวิชาชีพเข้าด้วยกันในระหว่างหน่วยงานที่ทำงานในหลายสาขาวิชาชีพเพื่อต่อชิ้นส่วนปริศนาเข้าด้วยกันให้สามารถเห็นภาพรวมที่แท้จริงก็คือการประชุมทีมสหวิชาชีพนั่นเอง

นอกจากนี้การทำงานช่วยเหลือเด็กผู้เสียหายอาจเกิดผลกระทบต่ออารมณ์หรือทัศนคติของผู้ทำงานซึ่งส่งผลต่อการเก็บข้อมูล เช่น การเลือกรับข้อมูลบางอย่างจากอคติที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องอาศัยการให้กำลังใจกันและกันในระหว่างวิชาชีพที่เกี่ยวข้องให้ปลอดพ้นจากความยุ่งยากทางอารมณ์

การบำบัดฟื้นฟูเด็กผู้เสียหายเพื่อแก้ไขความเสียหายที่เกิดต่อผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางร่างกาย จิตใจ ต้องอาศัยกระบวนการบำบัดที่หลากหลาย และอาศัยความเชี่ยวชาญของแต่ละวิชาชีพในหลายสาขา โดยมีพื้นฐานจากความร่วมมือกันทั้งผู้ประกอบวิชาชีพสาขาทางการแพทย์และผู้ประกอบวิชาชีพสาขาสังคมสงเคราะห์ ในแต่ละวิธีไม่ว่าจะเป็นการบำบัดแบบกลุ่ม การบำบัดรายบุคคล การทำครอบครัวบำบัด การบำบัดโดยเครือข่าย การบำบัดโดยโยธา ไม่ว่าจะเป็นเลือกวิธีใดมาบำบัด ก่อนหน้านั้นต้องมีการประเมินสภาพโดยละเอียดก่อนทุกครั้ง

ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างองค์กรมีความสำคัญอย่างมากในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การสืบค้นข้อเท็จจริง การประเมินความต้องการในการรับบริการ การให้บริการที่ตรงตามความต้องการ ดังนั้นจึงต้องมีการประชุมระหว่างองค์กรเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการให้บริการ^{๑๓}

เป้าหมายของการประชุมระหว่างองค์กรนั้นเพื่อให้เด็กได้รับความช่วยเหลืออย่างดีที่สุด ซึ่งจะได้เกิดได้ต้องมีการดำเนินการตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

๑. การรวบรวมข้อสังเกตและข้อมูลอื่นๆ ของผู้เข้าร่วมประชุม
๒. การประเมินสภาพทางจิตสังคมเด็ก รวมทั้งครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม โดยเชื่อมโยงกับการบำบัดที่ได้รับ

^{๑๓} Kari Killen. การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพในการคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมและถูกทอดทิ้ง. พิมพ์ อุดมอิทธิพงศ์และคณะผู้แปล. พิมพ์โดยมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. ๒๕๔๔. หน้า ๒๔๓.

๓. ประเมินว่าเด็กได้รับการดูแลดีเพียงพอหรือไม่ หรือมีทางที่จะช่วยปรับปรุงให้ถึงขั้นที่ดีพอ หรือต้องให้คนอื่นเป็นผู้ดูแลเด็กแทน
๔. วางแผนการบำบัดทั้งระยะสั้นและระยะยาว
๕. การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งกันและกัน และต่อครอบครัวนั้นอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการแบ่งสรรความรับผิดชอบ
๖. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของแผนการบำบัด
๗. ปรับแผนให้ดีขึ้นเมื่อจำเป็น
๘. ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่มีผู้ชำนาญการในแต่ละสาขาพบทั้งในกระบวนการบำบัดและในการร่วมมือซึ่งกันและกัน

การแบ่งทีมงานสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

๑. ทีมงานที่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานล้วนๆ เป็นลักษณะการทำงานแบบที่เรียกกันว่า Case Conference
๒. ทีมงานที่มีผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติงานมาร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นลักษณะการทำงานแบบที่เรียกกันว่า Case Consultation หรือ Case Review ซึ่งการตัดสินใจสุดท้ายว่าจะดำเนินการอย่างไรเป็นเรื่องของทีมสหวิชาชีพที่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานล้วนๆ นั่นเอง

การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ

โดยที่การปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ “การจัดให้เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดที่เด็กต้องพึ่งพาอาศัยและเป็นสมาชิกผู้หนึ่ง โดยต้องสามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และสามารถปกป้องคุ้มครองเด็กมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจหรือพัฒนาการ รวมทั้งพัฒนาเด็กให้มีพฤติกรรมที่ดีสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม” ต้องอาศัยการทำงานร่วมมือกันของผู้ประกอบวิชาชีพหลายภาคส่วน (การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ) โดยมีผู้จัดบริการทางสังคมรายกรณี (Case Manager) เป็นผู้รับผิดชอบประสานงาน การทำงานช่วยเหลือเด็กผู้เสียหายมีความซับซ้อนเพราะนอกจากตัวผู้เสียหายจะได้รับผลกระทบที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน เช่น อาการบาดเจ็บทางกายหรือความเสียหายที่ต้องใช้การตรวจประเมิน เช่น ความเสียหายทางจิต ซึ่งต้องอาศัยการตรวจประเมินและให้การบำบัดฟื้นฟูโดยบุคลากรทางการแพทย์แล้วยังต้องมีการดำเนินการทางกฎหมายหรือการดำเนินการโดยใช้กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพมีรูปแบบการทำงานใน ๒ รูปแบบ คือ

๑. การประสานความร่วมมือจากหลายสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (Inter-disciplinary Approach) เป็นการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการส่งต่อข้อมูลและประสานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้ในการดำเนินงานในกระบวนการต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการประชุมกันเป็นทีม ในรูปแบบดังกล่าวนี้ผู้ประกอบวิชาชีพทำงานเฉพาะในวิชาชีพของตนเอง โดยจะไม่เห็นประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขในด้านวิชาชีพอื่น โดยผู้บริหารจัดการกรณี (Case Manager) ที่ควรเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่

๒. การประชุมทีมสหวิชาชีพ (Multi-disciplinary Approach/Team) เป็นการทำงานแบบบูรณาการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในกรณีนั้นๆ มาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อระดมความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการช่วยเหลือร่วมกัน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ทักษะและความสามารถพิเศษของแต่ละสาขาวิชาชีพเพื่อวินิจฉัยกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กแต่ละคน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๕๖ (๑)

๑. ทีมงานที่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานล้วนๆ

สำหรับผู้เสียหายรายใดรายหนึ่งจะมีโอกาสได้รับการจากผู้ประกอบวิชาชีพหลายสาขาบริการที่ได้จากหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานด้านการแพทย์ที่รับผิดชอบทางด้านสุขภาพกาย อาจจะมีผู้ประกอบวิชาชีพหลายคน เช่น แพทย์ กุมารแพทย์ ศัลยแพทย์ ศัลยแพทย์กระดูก สูติรีแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะอยู่ในทีมของโรงพยาบาลในด้านกาย ขณะเดียวกันผู้เสียหายจะได้รับการวินิจฉัยทางจิตเวชเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงว่าเป็นอาการทางกายหรืออาการทางจิต เพื่อบำบัดฟื้นฟูทางด้านจิตใจ ดังนั้นผู้เสียหายรายนี้อาจจะได้รับการบริการจากจิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวช และนักจิตวิทยา ซึ่งโดยภาพรวมแล้วจะเป็นทีมสหวิชาชีพ แต่ก็เป็นเรื่องสุขภาพของผู้เสียหายเท่านั้น นอกจากนี้ยังต้องมีการจากผู้ปฏิบัติงานในสาขาวิชาชีพกลุ่มอื่นอีกเช่น ทางด้านสังคมสงเคราะห์ อาจจะมีนักสังคมสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบคดีโดยรวม รวมไปถึงการสืบค้นข้อเท็จจริงและการให้บริการเฉพาะหน้า และอาจจะมีนักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานประจำชุมชน ซึ่งครอบครัวของผู้เสียหายพักอาศัยอยู่ รวมไปถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่ประจำอยู่ในสถานสงเคราะห์ที่ผู้เสียหายได้พักอาศัยในช่วงระยะเวลานั้น และนักสังคมสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งทำหน้าที่ในการซักข้อเท็จจริงสำหรับพนักงานสอบสวนหรือศาล และให้บริการในด้านการดูแลเตรียมความพร้อมของผู้เสียหายเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากนั้น ทีมงานที่เข้ามาเสริมกับนักสังคมสงเคราะห์ยังมีนักกฎหมาย เช่น พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนซึ่งทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา

โดยสรุป อาจจะมีการให้บริการแก่ผู้เสียหายในลักษณะเป็นทีมงานในแต่ละด้านแยกกันโดยอิสระ หรือกรณีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนจนต้องใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับให้ผู้ปกครองและสมาชิกครอบครัวร่วมมือในการคุ้มครองเด็ก (Intervention) ที่แต่ละทีมงานไม่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้เพียงลำพังของทีมตน ก็จะมีการรวบรวมทีมต่างๆ เข้าด้วยกันกลายเป็นทีมสหวิชาชีพเต็มรูป นั่นหมายความว่าผู้เข้าร่วมทีมทุกคนจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ผู้เสียหายรายนี้ ไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งมาแล้วทั้งสิ้น และหลักที่จะยึดโยงผู้ประกอบวิชาชีพ

หลากหลายที่ร่วมปฏิบัติงานกันคือ อุปสรรค ปัญหา ที่แต่ละวิชาชีพไม่สามารถแก้ไขเองได้โดยลำพัง
นั่นเอง

๒. ทีมที่มีผู้เชี่ยวชาญมาร่วมแสดงความคิดเห็น ในลักษณะของ Case Consultation หรือ Case Review

ในการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพ ในระยะแรกที่ยังขาดประสบการณ์ ความชำนาญ ความ
เชี่ยวชาญ หรือความรู้เฉพาะด้าน จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีทักษะ มีความเชี่ยวชาญ
เข้าร่วมประชุมทีมแสดงความคิดเห็นหรือแนะแนวทางในการปฏิบัติงานของทีม แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญ
เหล่านั้นจะไม่มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ผู้เสียหายรายดังกล่าวก็ตาม ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญจะสามารถ
แสดงบทบาทที่ให้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ของตน อธิบายปรากฏการณ์ที่ทีมสห
วิชาชีพ นำมาถกเถียงอภิปราย เพื่อให้ทีมสหวิชาชีพเกิดความรู้ ความเข้าใจกระจ่างแจ้งและ
สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เสียหายได้รับประโยชน์สูงสุดจากการทำงานของทีม
และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งนอกวิชาชีพ (ความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้อารมณ์ ความ
เชื่อ ความคิดเห็นส่วนบุคคล มาโต้แย้งกัน)

หลักสำคัญของการทำงานแบบสหวิชาชีพ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานของทีม กับ
ผู้รับบริการ ผู้ปฏิบัติงานต้องสามารถเข้าถึงความรู้สึกและความเดือดร้อน (Empathy) ของ
ผู้รับบริการ แต่ไม่ใช้การสร้างความผูกพัน (Attachment) กับผู้รับบริการ เพราะเมื่อใดที่มีความ
ผูกพันระหว่างผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ ความสัมพันธ์เช่นนั้นจะไม่ใช้ความสัมพันธ์ของผู้ประกอบ
วิชาชีพและผู้รับบริการอีกต่อไป แต่เป็นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การมีความสัมพันธ์ที่ถูกหลักวิชาชีพ
จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นกลาง ไม่มี
อคติใดๆ มาเจือปน ซึ่งจะทำให้งานของทีมสหวิชาชีพโดยรวมเป็นไปได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้
ผู้ปฏิบัติงานยังพึงต้องระลึกถึงการมี Empathy ย่อมหมายถึงผู้ปฏิบัติงานไม่ควรจะมีอารมณ์โกรธ ไม่
พอใจ หรือผิดหวัง หรือแสดงความผิดหวังที่ผู้รับบริการอาจจะไม่ทำตามสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานคิดว่าควรจะ
เป็น หรือเมื่อผู้รับบริการไม่สามารถทำกิจกรรมตามที่มีการวางแผนงานเอาไว้ นอกจากนี้ผู้รับบริการ
อาจจะมีทำหยาบคาย กระตุ้น หรือทำร้าย ประชดประชัน หรือด่าทอผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจะต้อง
แก้ปัญหาด้วยหลักวิชาชีพ ถ้าหลักวิชาชีพของตนเองไม่สามารถแก้ปัญหาได้ต้องให้ผู้ประกอบวิชาชีพ
สาขาอื่นเข้าไปร่วมให้ความคิดเห็น เช่น อาจจะอาศัยทีมนักจิตวิทยาเข้าไปทำงานกับผู้รับบริการเพื่อ
ช่วยเหลือ เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการได้ทบทวนตนเอง เมื่อมีการแสดงความก้าวร้าวต่อผู้ประกอบ
วิชาชีพ ขณะเดียวกันผู้ปฏิบัติงานต้องรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง หากเกิดอารมณ์ร้ายต่อผู้รับบริการและมี
แนวโน้มว่าจะควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ผู้ปฏิบัติงานต้องหาทางที่จะให้ผู้อื่นมาดูแลผู้รับบริการรายนี้แทน
ตนในที่ หรือถ้าเป็นกรณีฉุกเฉินก็ขอตัวไปเข้าห้องน้ำหรือไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน
เป็นการใช้เทคนิค Time Out ชั่วคราวเพื่อหยุดยั้งสถานการณ์ความขัดแย้งที่กำลังพัฒนาไปในทาง
ร้ายแรง

โดยสรุปแล้ว หลักการที่กล่าวมาข้างต้นก็เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตาม
หลักวิชาชีพ และมีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง ปราศจากอคติ อารมณ์ ความคิดเห็น หรือความเชื่อส่วน
บุคคลมาปะปน ซึ่งจะทำให้การแก้ไขคลี่คลายปัญหาของทีมสหวิชาชีพ มีความเที่ยงตรงและจะก่อ

ประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หลักการเดียวกันนี้ก็พึงใช้ร่วมกับเพื่อนร่วมทีมสหวิชาชีพด้วยเช่นกัน

การจัดประชุมทีมสหวิชาชีพเมื่อใด

การจัดประชุมครั้งแรก ต้องกระทำทันทีเมื่อเกิดความจำเป็นต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย บังคับให้ผู้ปกครองและสมาชิกครอบครัวร่วมมือในการคุ้มครองเด็ก (Intervention) หลังจากได้รับข่าวสารข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานมาชุดหนึ่ง ทั้งนี้การประชุมทีมครั้งแรกอาจจะเป็นทีมของฝ่ายสังคมสงเคราะห์และกฎหมายก่อนเพื่อประเมินข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้ว โดยกำหนดแนวทางในการสืบค้นข้อเท็จจริงแล้วค้นหาเพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็นในด้านกฎหมาย สังคมสงเคราะห์ หรือการแพทย์ นั้นหมายถึงตัวผู้เสียหายจะต้องมาอยู่ในอารักขาของทีมงาน ซึ่งอาจเป็นการอารักขาขณะที่อยู่กับครอบครัวหากสามารถทำได้ แล้วเริ่มให้บริการตามสาขาวิชาชีพเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยกำหนดเงื่อนไขเวลาในการปฏิบัติการกิจเบื้องต้น

เมื่อครบกำหนดตามเงื่อนไขเวลาและเสร็จภารกิจแล้วควรเรียกประชุมทันที เพื่อนำข้อมูลข้อเท็จจริง และหลักฐาน พยานมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันเพื่อนร่วมทีม จากนั้นจะมีกระบวนการเรียกประชุมตามเงื่อนไขเวลาและเงื่อนไขที่ทีมงานที่เกี่ยวข้องเช่น

- **ประเด็นทางกฎหมาย** กำหนดวาระการประชุมว่าควรส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่ ก็จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเวลาของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้นหมายความว่ากรณีวินิจฉัยปัญหานี้ของทีมจะต้องวินิจฉัยให้เสร็จสิ้นให้ทันเงื่อนไขเวลาที่กำหนดโดยกฎหมาย หรือเป็นประเด็นทางกฎหมายเดียวกัน กรณีนี้อาจมีคำสั่งให้ยกคำร้องหรือคำฟ้องควรมีการเรียกประชุมทันทีเพื่อพิจารณาถึงข้อบกพร่องจุดอ่อน ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับศาลและทบทวนประเด็นทางกฎหมายใหม่ร่วมกันอีกครั้งหนึ่งโดยเฉพาะการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้เสียหาย
- **ถ้าเป็นประเด็นทางการแพทย์** ที่แพทย์วินิจฉัยความเสียหายว่าผู้เสียหายถูกล่วงเกินทางเพศแต่ไม่สามารถทราบถึงตัวผู้กระทำ จำเป็นจะต้องนำเอาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ และการแพทย์มาบูรณาการ เพื่อระบุตัวผู้ต้องหา โดยอาศัยหลักว่าข้อเท็จจริงต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับข้อเท็จจริงชิ้นอื่นๆ และอธิบายความมีอยู่ของข้อเท็จจริงอื่นๆ ได้ จะไม่สามารถเกิดขึ้นลอยๆ นำมาสู่การค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นแห่งคดี ด้วยการได้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวพันกับประเด็นแห่งคดี ดังนั้นการเรียกประชุมทีมงาน หรือทีมสหวิชาชีพต้องเรียกประชุมทันที เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำมาดำเนินการทางกฎหมายเร็วที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาซึ่งอาจจะเป็นคนร้ายได้กระทำการละเมิดต่อผู้อื่นได้อีก

โดยสรุปแล้ว กำหนดเวลาในการเรียกประชุมทีมขึ้นกับปัจจัยหลัก ๒ ประการคือ

๑. เกิดจากความเร่งด่วนของสถานการณ์ที่เป็นจริง
๒. เกิดจากความพร้อมของทีมงานที่จะปฏิบัติการกิจของตนให้เสร็จสิ้นทันกำหนดเวลา เพื่อนำมาแลกเปลี่ยน แบ่งปันกับเพื่อนร่วมทีม ในสาขาวิชาชีพอื่นๆ ไม่ได้กำหนดตายตัวว่าต้อง ๓-๔ สัปดาห์ต่อครั้ง

การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ ทั้งรูปแบบการประสานความร่วมมือจากหลายสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (รูปแบบการประสานความร่วมมือฯ) และรูปแบบการประชุมทีมสหวิชาชีพ (รูปแบบทีมสหวิชาชีพ) ปรากฏอยู่ใน พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ในหลายมาตรา

มาตรา ๓๐ วรรคสองตอนหนึ่ง “ก่อนที่จะจัดให้เด็กเข้าอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู จะต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และการแพทย์ก่อนเท่าที่สามารถกระทำได้” เป็นวิธีการทำงานแบบการประสานความร่วมมือฯ (Interdisciplinary)

มาตรา ๔ กำหนดให้ต้องใช้การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพโดยนิยาม “สืบเสาะและพินิจ” หมายความว่า การค้นหาและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลและนำมาวิเคราะห์วินิจฉัยตามหลักวิชาการทางสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตวิทยา กฎหมายและหลักวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและครอบครัวของบุคคลนั้น จึงต้องใช้การประชุมทีมสหวิชาชีพ สอดคล้องกับมาตรา ๕๖ ที่โยงถึงมาตรา ๔ ที่บังคับให้ต้องสืบเสาะและพินิจแบบเป็นทีมและต้องเป็นคนที่ดูแลเกี่ยวข้องกับเด็กนั้นตั้งแต่ต้น ไม่ใช่จัดให้คนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องมาเป็นทีมสหวิชาชีพ โดยเฉพาะกรณีผู้ปกครองไม่ร่วมมือหรือต่อต้าน จำเป็นต้องใช้ทีมสหวิชาชีพซึ่งเป็นวิธีการทำงานแบบ Multidisciplinary ในการใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับให้ผู้ปกครองและสมาชิกครอบครัวร่วมมือในการคุ้มครองเด็ก (Intervention)

มาตรา ๓๓ วรรคสองบัญญัติไว้ทำนองเดียวกัน “ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันควรหรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี มีอำนาจส่งเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ตามวิธีการดังกล่าวได้ ทั้งนี้ ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัดต้องฟังรายงานและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และการแพทย์ก่อน” การจัดทำรายงานข้างต้นต้องสอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน จึงจำเป็นต้องใช้ทีมสหวิชาชีพซึ่งเป็นวิธีการทำงานแบบ Multidisciplinary เพื่อจัดทำรายงานขอคำสั่งที่ว่า

วิธีการทำงานแบบ Interdisciplinary อาจประสบปัญหาหากมีความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพที่ให้ความเห็นในรายงานขัดกันส่งถึงปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ดังนั้นการทำงานเป็นทีมจึงเหมาะสมกว่า โดยผู้ประกอบวิชาชีพที่มีความเห็นขัดกันนั้นสามารถถกกันได้ก่อนเพื่อให้เกิดมติที่เป็นเอกภาพ ทั้งนี้การตัดสินใจต้องคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

การจัดทีมและการดึงทีมจะต้องมีขั้นตอน เริ่มจาก

๑. ประสานงานส่งต่อความรับผิดชอบ โดยเริ่มจากการพาเด็กไปตรวจหาความเสียหายทั้งทางร่างกาย จิตใจ กับแพทย์ฝ่ายกาย ฝ่ายจิตโดยเฉพาะจิตแพทย์เด็ก จากนั้นทีมที่ให้บริการสุขภาพก็จะส่งต่อความรับผิดชอบไปสู่นักสังคมสงเคราะห์เพื่อจัดหาที่อยู่อาศัย บำบัดฟื้นฟูระยะยาวและวางมาตรการรักษาความปลอดภัยร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นต้น
๒. มีโครงการในการจัดการฝึกอบรมร่วมกัน

การจัดฝึกอบรมร่วมกันก็เพื่อให้ทุกคนในทีมงาน สามารถปฏิบัติงานร่วมกันในทิศทางเดียวกันได้ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาความรู้ และทักษะของสมาชิกในทีมทุกคนให้อยู่ในมาตรฐานร่วมกันที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือได้ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพอยู่ในสายของการแพทย์ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการกระทำทารุณกรรม หรือการละเลยทอดทิ้งเด็ก แพทย์อาจจะไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ เช่น การปกปิดผลการตรวจวินิจฉัย ทั้งนี้เป็นเพราะแพทย์ไม่มีความเข้าใจเพียงพอว่าการเปิดเผยผลการตรวจวินิจฉัยจะถูกนำไปเผยแพร่ในทางใดและตัวผู้รับบริการจะได้รับประโยชน์จากการนำไปใช้อย่างไรบ้าง นอกจากนั้นการให้บริการของผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งไม่มีความรู้ ทักษะ หรือเข้าใจปัญหาที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกันดีพอ จะทำให้เกิดการให้บริการแบบสำเร็จรูป (Ready Made Service) เช่น การจัดบริการที่ไม่มีการวินิจฉัยหรือวิเคราะห์ปัญหา ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของเด็กและครอบครัว ดังนั้นบริการที่เด็กและครอบครัวได้รับอาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของพวกเขาและยังเป็นบริการที่มีขอบเขตจำกัดเพราะมีลักษณะต่างวิชาชีพ ต่างให้บริการ ไม่ได้ระดมทรัพยากรและไม่ส่งต่อความรับผิดชอบ ทำให้ผู้รับบริการไม่สามารถได้รับการอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมสมบูรณ์ครบถ้วนตามที่ควรจะเป็น ซึ่งจะก่อปัญหาให้แก่ผู้รับบริการแทนที่จะเป็นประโยชน์ เด็กผู้เสียหายอาจถูกซ้ำเติมโดยผู้ประกอบวิชาชีพจากกระบวนการให้บริการที่มีอย่างหลากหลายกระจัดกระจาย

การอบรมควรมีเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่เรื่อง

- Definition of Child abuse and neglect / Battered child syndrome/ child trafficking
- Identification of child abuse and neglect
- Risk assessment
- Fact finding and investigation
- Assessment of the child and family (Bio Psychosocial Assessment of the child and family)
- Family Assessment
- Needs assessment of the child and family
- Child protection and legal intervention / child witness support
- Care and treatment of the child victim
- Family services and support
- Family therapy and recreation reintegration
- Family group conferencing / Family unity meeting
- Prevention (Primary, Secondary, Tertiary)

๓. ฝึกอบรมเกี่ยวกับ Multidisciplinary Approach และ Workshop เกี่ยวกับการทำงานแบบ Multidisciplinary Approach

๔. จากนั้นจึงจะสามารถเริ่มการประสานงานกันและมีการทำ Case conference ร่วมกัน